

Prethodno priopćenje
UDK: 314.745.25(497.13-37):314.9
Primljeno: 23. 04. 1993.

Vera Repac-Roknić
Državni zavod za makroekonomske analize i prognoze
Odjel za regionalnu analizu, politiku i prirodne izvore
Zagreb

ANALIZA PROGNIKA PO ŽUPANIJAMA

SAŽETAK

U članku koji analizira prognaništvo promatrano u svjetlu novog teritorijalnog ustroja Hrvatske, kriterij "prognaničke županije" je 5% prognanika pojedine županije. Nažalost, gotovo polovina (10) od sveukupno 21 županije u Hrvatskoj pripadaju ovoj skupini. Analizira se demografska struktura prognaničkih kontingenata, i druge statističke osnove za daljnje istraživanje.

I Uvod

Analiza se bavi regionalnom distribucijom prognaničkog kontingenta Hrvatske. Jedinica promatranja jest županija, a analiza obuhvaća slijedeće županije: Vukovarsko-srijemska; Dubrovačko-neretvanska; Osiječno-baranjska; Sisačko-moslavačka; Šibenska; Karlovačka; Ličko-senjska; Zadarsko-kninska; Brodsko-posavska; Požeško-slavonska. Od ukupno 21 županije Hrvatske, njih 10 imaju više od 5% prognanika prema ukupnom stanovništvu županije, a to je u analizi uzeto kao donja granica glede obuhvata županija, jer ukupan broj prognanika Hrvatske čini 5% njezina ukupnog stanovništva (popis 1991).

Analiza obuhvaća: ukupno kretanje prognaničkog kontingenta, te njegovu spolnu, dobnu, kvalifikacijsku i nacionalnu strukturu.

Ova analiza, parcijalni je dio analize prognanika Hrvatske, koja će se kontinuirano provoditi u okviru projekta "Zone obnove", a koja će sadržavati regionalnu analizu prognaničkog kontingenta Hrvatske na nivou novoustrojenih općina, odnosno naselja.

1. Neke teorijske napomene

Tijekom cijele povijesti sve imperijalne sile služile su se i metodom premještaja stanovništva radi ostvarenja svojih imperijalnih ciljeva: od prvih masovnih deportacija nepoželjnog stanovništva koje su provodili Hetiti do masovnih nedobrovoljnih preseljenja cijelih naroda tokom 20-og stoljeća, a čiji su se štrašni razmjeri i posljedice dogodile u vrijeme i nakon drugoga svjetskog rata¹. Prema nekim procjenama, krajem rata po Europi se kretalo preko 40 milijuna izbjeglica.

Izbjeglištvo i prognaništvo oblici su prisilnih migracijskih kretanja. Po R.Heberleu, svekolika migracijska kretanja ljudi možemo podijeliti na: dobrovoljna i nedobrovoljna.

W.Petersen nedobrovoljne migracije dijeli na: iznuđene (impelled) i prisilne (forced).

Danas se uglavnom u literaturi nedobrovoljna migracijska kretanja stanovništva označavaju pojmom izbjeglica (refugees).

U početku rata i u nas se koristio samo pojam izbjeglica za sve građane Republike Hrvatske koji su morali napustiti svoje domove, bez obzira da li su otišli u neko drugo mjesto u Hrvatskoj ili izvan zemlje. Međutim, kako međunarodno pravo izbjeglički status priznaje samo onim osobama koje se nalaze izvan zemlje svoga stalnog prebivališta, u nas je prihvaćen termin prognanici, koji označava "unutarnje izbjeglice", a koji je u nas preveden engleskim terminom "displaced persons".

Po M.Mesiću taj prijevod nije potpuno korektan i predlaže umjesto "displaced persons" (raseljene osobe), expellees persons" (prognane osobe). "U doslovnom značenju hrvatski pojam prognanici po svojoj konotaciji upućuje na prisilno iseljene ljude koji nisu imali nikakav izbor ostanka u svojim domovima i mjestima stalnog boravka. Srećom, međutim, nisu sve unutarnje izbjeglice prognane.² Iz tih razloga Mesić drži da se općenito može govoriti o izbjeglicama u užem i širem značenju pojma. U prvom slučaju riječ je samo o izbjeglicama u drugu zemlju, a u drugom slučaju i o "unutarnjim izbjeglicama". U slučaju izbjeglica i prognanika tj. "unutarnjih izbjeglica" iz Hrvatske predlaže slijedeće tipove:

- I predbjeglice

To su oni koji na prve znakove moguće opasnosti za svoju i obiteljsku sigurnost odmah koriste "izlaz u nuždi".³

- II pseudo-izbjeglice

To su oni koji su napustili svoje domove bilo dobrovoljno, bilo pod pritiskom i prijetnjama svojih militantnih suseljana i sugrađana, a da od sumještana stvarnih razloga i opasnosti nije bilo.⁴

¹ Samo do proljeća 1942. g. u njemački je Reich prebačeno približno 600.000 etničkih Nijemaca, uglavnom iz istočne Europe. Istodobno stotine tisuća Židova, ali i mnogi protivnici režima, ratni zarobljenici i pripadnici "nižih rasa" odvođeni su u koncentracione logore, u kojima veliki dio zatočenika nije dočekao oslobođenje". M. Mesić: "osjetljivi i ljuti ljudi - hrvatske izbjeglice i prognanici", Zagreb, 1992, str. 4.

² M. Mesić: "osjetljivi i ljuti ljudi - hrvatske izbjeglice i prognanici", Zagreb, 1992.

³ Uglavnom se radi o imućnijima koji su imali gdje otići.

⁴ Prvi val srpskih izbjeglica u Srbiju i BiH pripada ovom tipu.

- III iznuđene izbjeglice

Izbjeglice u užem značenju pojma, koji su doživjeli različite oblike prijetnji, pritisaka i šikaniranja.⁵

- IV izbjeglice pred ratnim razaranjima i okupacijom

To su oni koji su napustili svoje domove zbog toga što su im kuće oštećene, zapaljane, razrušene i koji su se nalazili u neposrednoj opasnosti od ranjavanja ili smrti uslijed oružanih napada na njihova mjesta. Tu ulaze i oni koji su bježali zbog prijeteeće okupacije njihovih mjesta, pa je u nekim slučajevima organizirana evakuacija stanovništva.

- V prognanici

To su prisilno raseljene ili prognane osobe

- VI zarobljenici - izbjeglice

Prema Konvenciji OUN⁶ status izbjeglica može dobiti svaka osoba koja se "zbog stvarno utemeljenog straha od progona zbog rase, religije, nacionalnosti, pripadništva posebnim socijalnim grupama ili političkom mišljenju, nalazi izvan zemlje svog državljanstva i nije kadra, ili, zbog straha, nije voljna, koristiti se zaštitom te zemlje; ili koja, ne imajući državljanstvo i bivajući izvan zemlje svoga boravka, kao rezultat takvih događanja, nije kadra, ili, zbog straha, nije se voljna u nju vratiti".

Konvencija glede statusa izbjeglica OUN-a (1947) izvorno se odnosila samo na europske izbjeglice iz drugoga svjetskog rata, a dovoljno je uopćeno sročena da se mogla primjenjivati na problem izbjeglice uopće. Međunarodna pravna definicija izbjeglica zapisana u Konvenciji o izbjeglicama OUN-a, proširena je u Konvenciji o problemima izbjeglica u Africi (1969), tako što status izbjeglica mogu dobiti i one osobe koje su se izvan svojih domovina našle "zbog vanjskih agresija, okupacije, strane dominacije ili događaja koji ozbiljno narušavaju javni red". Do kraja 70-ih godina razvijen je cjelovit sustav međunarodne, regionalne i nacionalne odgovornosti za izbjeglice.

Nažalost, u svijetu je u neprestanom porastu i broj izbjeglica i broj zemalja otkuda dolaze. Sadašnjih 16 milijuna izbjeglica i 20 milijuna prognanika, koliko se procjenjuje da ih ima u svijetu, posljedica su dviju temeljnih povijesnih procesa: formiranje novih država i sukoba oko društvenog poretka u novim ili starim društvenim zajednicama.

Dosadašnja istraživanja temeljnih uzroka i tipova izbjeglištva prvenstveno su se odnosila na iskustva zemalja Trećeg svijeta te ostaje otvoreno "izbjegličko pitanje" vezano uz slom socijalizma i društvene promjene na Istoku Europe.

"Teorijski, hrvatski izbjeglički egzodus može se na razini modela objasniti kompatitivnim formiranjem države - nacije na ruševinama jedne neuspjele nacionalno i kulturno heterogene političke zajednice."⁷

⁵ Odnosi se, uglavnom, na stanovništvo iz nacionalno miješanih krajeva Hrvatske koji su došli pod privremenu kontrolu lokalnih srpskih vlasti.

⁶ Convention Relating to the Status of Refugees.

⁷ M. Mesic: Hrvatsko izbjeglištvo u svjetskom okviru: "Migracijske teme" br. 2, 1991.

Prema Milanu Mesiću osnovne skupine hrvatskog izbjeglištva odnosno izbjeglištva iz Hrvatske jesu:

- Prvi i najbrojniji izbjeglički kontingent nastao je zbog rata protiv Hrvatske. "To se odnosi i na srpske izbjeglice iz Hrvatske u Srbiju, koji su izbjegli ne zbog zastrašivanja i prijetnji hrvatske vlasti, nego prijetnji i zastrašivanja njihovih militantnih sunarodnjaka i srbijanskih emisara, koji su spremali nelegalnu pobunu i za to tražili izliku".⁸
- Drugi dio hrvatskoga izbjegličkog kontingenta nastao je organiziranim preseljenjem pojedinih srpskih grupa iz prostora u kojima su spremene terorističke ili vojne akcije.
- Treću grupu izbjegličkog kontingenta čine pojedinačni ili obiteljski prebjeci.

II Prognanički i izbjeglički kontingent Hrvatske

Prema Izvješću Vladina ureda za prognanike i izbjeglice od 9.3.1993. ukupno je u Republici Hrvatskoj 237.311 prognanika ili 5% ukupnog stanovništva Hrvatske, prema popisu iz 1991. Ujedno, izvan teritorija Republike Hrvatske, nalazi se 163.300 izbjeglica tj. građana Hrvatske koji imaju izbjeglički status u drugim zemljama Europe ili bivše Jugoslavije. Ukupno je, dakle, na dan 9.3.1993. bilo 400.611 građana Republike Hrvatske, koji su morali napustiti svoje domove i koji su dobili status prognanika ili izbjeglica, a to čini 8,4% ukupnog stanovništva Hrvatske iz popisne 1991.

Osobe koje imaju status prognanika evidentirane su na teritoriju Republike Hrvatske u 19 regionalnih centara, a osobe sa statusom izbjeglica smještene su ovako: 85.000 građana Hrvatske (ili 52,1% izbjegličkog kontingenta) u Srbiji, 35.000 u Njemačkoj (21,4% izbjegličkog kontingenta), 20.000 u Mađarskoj (12,2% izbjegličkog kontingenta). U ove tri zemlje, dakle, smješteno je preko 85% izbjegličkog kontingenta iz Republike Hrvatske.

1. Ukupno kretanje prognaničkog kontingenta

Regionalna distribucija prognanika vrlo je heterogena, a što će biti predmetom daljnje analize, jer ne raspoložemo relevantnim informacijama i o regionalnoj distribuciji izbjegličkog kontingenta Republike Hrvatske.

Od ukupno 21 županije, njih 10 imaju preko 5% prognanika u odnosu na ukupno stanovništvo 1991, a što je u analizi uzeto kao donja granica glede odabira županija, jer ukupan broj prognanika Republike Hrvatske čini 5% njezina stanovništva po popisu 1991.

Županije ćemo po kriteriju prognaničke populacije u ukupnom stanovništvu svrstati u globalne skupine. To bi kao relevantan čimbenik trebalo uzeti u obzir i pri određivanju zona obnove.

Prvu grupu čine one županije koje imaju više od 20% prognanika u ukupnom stanovništvu županije, a to su: 1. Vukovarsko-srijemska županija sa 25,6% i 2. Dubrovačko-neretvanska županija sa 20,0%.

* M. Mesić: Hrvatsko izbjeglištvo u svjetskom okviru: "Migracijske teme" br. 2, 1991.

Drugu grupu čine četiri županije čiji broj prognanika u odnosu na ukupno stanovništvo županije iznosi 10-20%, a to su: 3. Osječko-Baranjska županija sa 13,7%; 4. Sisačko-moslavačka sa 10,9%; 5. Šibenska sa 10,4% i 6. Karlovačka sa 10,2% prognanika u ukupnom stanovništvu županije.

Treću grupu čine još četiri županije u kojima ukupan broj prognanika iznosi 5-10% populacije stanovništva iz 1991, a to su: 7. Ličko-senjska županija sa 7,6%; 8. Zadarsko-kninska sa 6,7%; 9. Brodsko-posavska sa 6,2% i 10. Požeško-slavonska županija sa 4,3% (a koja je uzeta u analizi, jer gotovo ukupan prognanički kontingent ove županije dolazi iz općine Pakrac i iznosi iznimno visokih 21,0% stanovništva općine).

Tablica br. 1 Prognanici po županijama

	Ukupan broj prognanika	% od ukupnog stanovn.	Udio u broju prognanika	Udio u broju stanovn.	Ukupan broj stanovn. 1991.
REPUBLIKA HRVATSKA	237.311	5.0	100.0	100.0	4,784.265
1. Vukovarsko-srijemska	59.285	25.6	25.0	4.8	231.660
2. Dubrovačko-neretvanska	25.587	20.0	10.8	2.7	128.124
3. Osječko-baranjska	44.639	13.7	18.8	6.8	325.945
4. Sisačko-moslavačka	31.203	10.9	13.2	6.0	287.002
5. Šibenska	11.402	10.4	4.8	2.3	109.171
6. Karlovačka	17.841	10.2	7.5	3.7	174.648
7. Sisačko-senjska	5.380	7.6	2.3	1.5	70.858
8. Zadarsko-kninska	18.079	6.7	7.6	5.7	272.003
9. Brodsko-posavska	10.826	6.2	4.6	3.7	174.998
10. Požeško-slavonska	6.002	4.3	2.5	2.9	140.163

Vukovarsko-srijemska županija ima najveći broj prognanika u odnosu na svoje ukupno stanovništvo iz 1991.

Od 231.660 stanovnika županije, smještenih u tri velike općine: Vukovar, Vinkovci i Županja, njih 59.285 registrirani su kao prognanici, a to iznosi 25.6% ukupnog stanovništva županije.

Samo ova županija sudjeluje u prognaničkom kontingentu Hrvatske sa više od 25%, dok je njen udio u stanovništvu Republike 4.8%.

Regionalna distribucija prognanika unutar same županije takva je da 52.3% svih prognanika dolaze iz općine Vinkovci, 44.7% iz Vukovara, a 2.7% iz Županje.

Zapravo, četvrtina svih prognanika Hrvatske dolaze iz samo dvije općine: Vukovara i Vinkovaca.

Od 128.124 stanovnika **Dubrovačko-neretvanske** županije, njih 25.587 ili 20% stanovništva registrirani su kao prognanici, a gotovo svi potječu iz općine Dubrovnik (njih 24.012 ili 93.8% svih prognanika ove županije). Iz općine Metković samo ih je 1.547 ili 6.0%.

Dakle, tri velike općine Republike: Vukovar, Vinkovci i Dubrovnik sudjeluju sa gotovo 45% u prognaničkom kontingentu Hrvatske, odnosno, preko 55% svih prognanika Hrvatske dolaze iz samo pet općina: Vukovara, Vinkovaca, Dubrovnika, Osijeka i Belog Manastira.

Naime, 44.639 prognanika dolazi iz **Osiječko-baranjske** županije ili 13.7% ukupnog stanovništva 1991. (325.945), a u strukturi prognanika općina Osijek sudjeluje sa 62.4% (27.877 prognanika), a općina Beli Manastir sa 34.3% (15.310 prognanika).

Sisačko-moslavačka, Šibenska i Karlovačka županija, tri su županije koje imaju prognanike iz gotovo svih svojih općina.

Tako od 10 općina Sisačko-moslavačke županije u samo njih 3 zanemarljiv je broj prognanika, a županija ukupno ima 31.203 prognanika ili 10.9% od svega stanovništva. Najviše je prognanika iz općine Petrinja (35.8%), Novske (17.7%), Gline (16.2%), Siska (9.1%), Vrginmosta (9.1%), Hrvatske Kostajnice (8.7%) i Dvora (2.8%).

Šibenska županija ima 11.402 prognanika ili 10.4% stanovništva, od čega iz općine Drniš dolazi 9.031 prognanik ili 79.2% svih prognanika županije, a 2.371 iz Šibenika (20.8%).

Iz **Karlovačke županije** ukupno je 17.841 prognanik ili 10.2% stanovništva županije, i samo općina Ozalj nema prognanika.

Iz općine Karlovac je 6.881 prognanik ili 38.6% svih prognanika ove županije, a iz općine Slunj 8.375 ili 46.9%.

Prognani iz općine Slunj čine 44.2% ukupnog stanovništva općine iz 1991. godine, te općina Slunj ima najveći postotni udio prognanog stanovništva Hrvatske.

Iz **Ličko-senjske** županije ukupno je 5.380 prognanika ili 7.6% ukupnog stanovništva županije, a dolaze iz dvije općine: Gospića sa 3.278 prognanika (61% svih prognanika ove županije) i Otočca sa 2.102 prognanika (39%).

Iz **Zadarsko-kninske** županije ukupno je 18.079 prognanika ili 6.7% ukupnog stanovništva županije, a dolaze iz: općine Zadar 7.893 ili 43.7%, Benkovca 3.870 ili 21.4%, Obrovca 2.172 ili 12%, Knina 1.774 ili 10% i T.Korenice 1.213 ili 6.7%.

Iz **Brodsko-posavske** županije ukupno je 10.826 prognanika ili 6.2% ukupnog stanovništva.

Iz Slavenskog Broda ima ih 6.172 ili 57%, a iz Nove Gradiške 4.654 ili 43%.

Iz **Požeško-slavonske** županije gotovo svi prognanici dolaze iz općine Pakrac, pa je stoga

i ova županija obrađena u analizi iako ukupan broj prognanika (6.002) u ukupnom stanovništvu sudjeluju sa 4.3%. Iz općine Pakrac ima 5.780 prognanika ili 96.3% svih prognanika ove županije.

Prognanički kontingent različito je distribuiran kako po županijama Republike, tako i unutar samih općina pojedinih županija.

Od ukupnog broja općina⁹ Republike izdvaja se 27 općina sa preko 5% prognaničkog kontingenta u ukupnom stanovništvu općine.

Tablica br. 2 Prognanici po općinama

	Prognano stanovništvo	Ukupno stanovništvo 1991.	% prognanog stanovništva
1. Slunj	8.375	18.962	44.2
2. Drniš	9.031	24.169	37.4
3. Dubrovnik	24.012	71.419	33.6
4. Vukovar	26.529	84.189	31.5
5. Vinkovci	31.014	98.445	31.5
6. Petrinja	11.181	35.565	31.4
7. Beli Manastir	15.310	54.265	28.2
8. Novska	5.535	24.696	22.4
9. Glina	5.051	23.040	21.9
10. Pakrac	5.780	27.589	21.0
11. Obrovac	2.172	11.557	18.8
12. Hrv. Kostajnica	2.727	14.851	18.4
13. Vrginmost	2.845	16.599	17.1
14. Osijek	27.877	165.253	16.9
15. Benkovac	3.870	33.378	11.6
16. Gospić	3.278	29.049	11.3
17. T.Korenica	1.213	11.393	10.7
18. Gračac	1.015	10.434	9.7
19. Karlovac	6.881	81.319	8.5
20. Otočac	2.101	24.992	8.4
21. Nova Gradiška	4.654	60.749	7.7
22. Sinj	4.321	60.210	7.2
23. Metković	1.547	22.818	6.8
24. Dvor	888	14.555	6.1
25. Zadar	7.893	136.572	5.8
26. Sl.Brod	6.172	114.249	5.4
27. Duga Resa	1.546	30.485	5.1

⁹ Radi se o starom ustrojstvu općine Hrvatske tj. ukupno 102 općine, jer se još ne raspolaze potpunim podacima o broju prognanika po novoustrojenom popisu općina, a na kojem upravo radi regionalni odjel ovog Zavoda.

Drastični su primjeri Slunja i Drniša iz kojih je proganano 44.2%, odnosno 37.4% stanovništva, a glede strateškog položaja tih općina, vjerojatno je da se u odnosu na 9.3.1993, od kada i jesu ovi podaci, taj broj još povećao.

Šest je općina Hrvatske sa preko 30% proganog stanovništva od čega se u Dubrovnik i Vinkovce jedan dio prognanika već vraća.

Iz samo osam općina Hrvatske (prvih sedam iz tablice i Osijek) dolazi preko 65% svih prognanika.

Iz općina (ili najvećeg dijela te općine) koje još nisu pod kontrolom hrvatskih vlasti¹⁰ ukupno je izbjeglo 97.831 stanovnika ili 41.2% svih prognanika. Međutim, kako manji dijelovi općina s velikim brojem prognanika nisu pod kontrolom hrvatskih vlasti (npr. Vinkovci, Osijek, Sinj, Zadar i sl.) to je broj onih koji sada ne mogu do svojih domova puno veći, a taj, najinteresantiji dio analize biti će predmetom nastavka rada po okončanju popisa prognanika po novoustrojenim općinama Republike.

2. Prognanici po spolu

U ukupnom prognaničkom kontingentu Hrvatske, žene sudjeluju sa 58.1% (137.958), a muškarci sa 41.9% (99.353).

Spolna struktura prognanika po županijama slična je onoj na nivou Hrvatske tj. s natpolovičnom većinom ženskog prognaničkog kontingenta, a kreće se u rasponu od 55.1% u prognaničkom kontingentu Karlovačke županije do 63.0% žena u prognaničkom kontingentu Ličko-Senjske županije.

3. Dobna struktura prognanika

Prognanici su po dobi razvrstani u tri velike dobne grupe.

Prvu čini predškolski i školski kontingent, a obuhvaća prognanike do 18 godina.

Drugu grupu čini kontingent prognanika od 18 do 55 godina, koji se okvirno može nazvati i radnim kontingentom.

Treću grupu čine prognanici stariji od 55 godina.

Ukupni prognanički kontingent Hrvatske ima slijedeća globalna dobna obilježja: gotovo trećina prognanika (31.1%) nalazi se u dobi do 18 godina, (ukupno 73.716 prognanika). U predškolskoj je dobi tj. do 7 godina 24.296 prognanika ili 33% prognaničke populacije prve skupine (18 godina). Osnovnoškolaca je 30.893 ili 41.9%, a mladih osoba od 14 do 18 godina (uvjetno rečeno na pragu radnog kontingenta) 25.1% ili 18.527 prognanika.

U dobi 18-55 godina, a to je aproksimativni radni kontingent nalazi se 101.242 prognanika ili 42.7% ukupnog prognaničkog kontingenta.

U dobi preko 55 godina nalazi se 62.353 osoba ili 26.3% prognaničkog kontingenta Hrvatske.

¹⁰ To su slijedeće općine: Slunj, Drniš, Vukovar, Petrinja, Beli Manastir, Glina, Pakrac, Obrovac, Hrvatska Kostajnica, Vrginmost, Benkovac, Titova Korenica, Gračac, Dvor, Knin i Vojnić.

Tablica 3 Spolna i dobna struktura prognanika

	Spolna struktura - u % -		Dobna struktura - u % -		
	žene	muškarci	do 18	18-55	više od 55
REPUBLIKA HRVATSKA	58.1	41.9	31.1	42,7	26.3
1. Vukovarsko-srijemska	58.5	41.5	31.6	43.9	24.5
2. Dubrovačko-neretvanska	56.7	43.3	34.5	45.7	19.8
3. Osiječko-baranjska	56.6	43.4	33.4	45.2	21.2
4. Sisačko-moslavačka	60.8	39.2	25.9	42.2	31.9
5. Šibenska	55.9	44.1	25.4	41.8	32.8
6. Karlovačka	55.1	44.9	24.1	45.0	30.9
7. Ličko-senjska	63.0	37.0	35.5	31.0	33.5
8. Zadarsko-kninska	57.3	42.7	31.6	37.8	30.7
9. Brodsko-posavska	63.1	36.9	44.9	31.5	23.6
10. Požeško-slavonska	63.1	36.9	27.6	41.3	31.1

Dobna struktura prognanika po županijama izrazito je heterogena i u osnovi određena činjenicom jesu li mjesta iseljavanja stanovništva neke županije bila više seoska, mala gradska ili veći gradovi. Tako primjerice Brodsko-posavska županija (sa dvije velike gradske općine Sl. Brodom i N. Gradiškom) ima najveći udio mladog stanovništva u prognaničkom kontingentu (čak 44.9%), dok Ličko-senjska županija ima najveći udio starog stanovništva u prognaničkom kontingentu (33.5%).

U šest županija više je mladog stanovništva u prognaničkom kontingentu u odnosu na starije stanovništvo, isto kao na nivou ukupne prognaničke populacije, dok je u četiri županije (Sisačko-moslavačka, Šibenska, Karlovačka i Požeško-slavonska) više starijeg stanovništva u odnosu na dobnu skupinu mladih.

U svim je županijama iznad 40% prognaničke populacije u dobi aproksimativnog radnog kontingenta tj. u dobi 18-55 godina, osim u tri županije: Brodsko-posavskoj (31.5%), Ličko-senjskoj (31.0%) i Zadarsko-kninskoj (37.8%).

4. Kvalifikacijska struktura prognanika

Ispitivanje prognanika o njihovim kvalifikacijskim obilježjima nisu, nažalost, izvršena točno po statističkoj metodologiji, pa to bitno ograničava domete ovog dijela analize. Naime, gotovo polovina ispitanika (48.8%) u grupi - nepoznate su kvalifikacije. Radi se o tome da su zbog neprecizne metodologije ispitani svi prognanici, pa su se u grupi nepoznate kvalifikacije našli i penzioneri i poljoprivrednici, ali i predškolska i školska djeca.

Na nivou županija u grupi nepoznate kvalifikacije rasponi se kreću od 44.6% u Sisačko-moslavačkoj županiji do 63.3% u Ličko-senjskoj županiji. To u velikoj mjeri korespondira s dobnim skupinama prognaničkog kontingenta.

Znači, od ukupno 237.311 prognanika Hrvatske, njih 115.896 ili 48.8% nalaze se u grupi nepoznate kvalifikacije kada prognanički kontingent, onaj do 18 godina, broji 73.716 prognanika, a onaj preko 55 godina 62.353, (zajedno 136.069 prognanika ili 57.3% svih prognanika). To znači da svojim obuhvatom u cijelosti pokriva grupu - nepoznata kvalifikacija. Precizniju informaciju o tome tko sve iz ove dvije velike dobne skupine nije ušao u grupu - nepoznate kvalifikacije, nažalost, iz prikupljenih podataka Vladina ureda za prognanike i izbjeglice, u ovom trenutku ne možemo dati.

Tablica 4. Kvalifikacijska struktura prognanika

- U %

	Ukupno	Nepoznato	NKV	PKV	KV	VKV	SSS	VSS	Mr	Dr
Hrvatska	100.0	48.8	19.6	2.6	6.1	1.6	16.5	2.3	0.07	0.06

Poznato kvalifikacijsko obilježje ima 121.415 prognanika ili 51.2% ukupnog prognaničkog kontingenta, a u dobnoj skupini 18-55 godina nalazi se 101.242 prognanika. To znači da je oko 20.000 prognanika s poznatim kvalifikacijskim obilježjem izvan ove dobne skupine (aproksimativnog radnog kontingenta) i vjerojatno ih je s većim postotkom iz dobne skupine iznad 55 godine.

Najviše je prognanika sa niskom kvalifikacijom (38.3% prognanika za koje je poznato kvalifikacijsko obilježje), sa srednjom stručnom spremom (32.3%) i sa KV-kvalifikacijskim obilježjem (11.9%), odnosno ukupno je 58.4% prognanika sa nižim kvalifikacijama (NKV, KV, PKV i VKV), te 41,6% sa višim kvalifikacijama.

5. Nacionalna struktura prognanika

Prema popisu stanovništva iz 1991. u Republici Hrvatskoj ukupno je bilo 78.1% Hrvata, 12.2% Srba i 9.7% ostalih naroda i narodnosti (0.9% Muslimani, 0.5% Mađari i 0.5% Talijani).

Prema popisu prognanika Republike Hrvatske u ukupnom prognaničkom kontingentu nalazi se 92.9% Hrvata, 2.8% Srba, 0.9% Muslimana, 1.5% Mađara i 1.9% svih ostalih.

U odnosu prema ukupnom stanovništvu iz 1991. prognanički kontingent Hrvata (220.547) iznosi 5.9% stanovništva hrvatske nacionalnosti, prognanički kontingent Srba (6.730) iznosi 1.2% stanovništva srpske nacionalnosti, prognanički kontingent Mađara (3.488) iznosi 15.6% stanovništva mađarske nacionalnosti, prognanički kontingent muslimana (3.052) iznosi 4.7% stanovništva muslimanske nacionalnosti.

Nacionalna struktura prognanika po županijama kreće se u rasponu od 80.9% prognanih Hrvata u prognaničkom kontingentu Požeško-slavonske županije¹¹ do 97.4% u prognaničkom kontingentu Šibenske županije.

Tablica 5.

	Stanovništvo 1991.g.		Prognanici-stanje 9.3.1993.g.	
	Hrvati	Srbi	Hrvati	Srbi
HRVATSKA	3.736.356	581.663	220.547	6.730
1. Slunj	12.091	5.540	8.172	102
2. Drniš	18.732	4.974	8.798	181
3. Dubrovnik	68.063	4.765	22.447	320
4. Vukovar	36.910	31.445	24.206	545
5. Vinkovci	78.313	13.170	29.592	308
6. Petrinja	15.790	15.969	9.943	832
7. Beli Manastir	22.740	13.851	13.227	299
8. Novska	16.556	5.402	5.043	365
9. Glina	8.041	13.975	4.945	76
10. Pakrac	9.896	12.813	4.657	494
11. Obrovac	11.420	7.572	2.139	12

¹¹ Odakle je u postotnom iznosu i najviše prognanih Srba 8.6%, kao i ostalih 6.8%, a s obzirom da su gotovo svi prognanici iz općine Pakrac, a prognanih je Talijana iz te županije 2.3%, pretpostaviti je da se radi o onim građanima Hrvatske koji su se popisne 1991. izjasnili kao "neopredjeljeni" ili kao Jugoslaveni. Naime općina Pakrac po popisu iz 1991. imala je 35.9% Hrvata, 46.4% Srba, 2.6% Čeha, 3.2% Talijana, 4.9% Jugoslavena i 2.3% neopredjeljenih.

	Stanovništvo 1991.g.		Prognanici-stanje 9.3.1993.g.	
	Hrvati	Srbi	Hrvati	Srbi
12.Hrv.Kostajnica	4.295	9.343	2.517	104
13.Vrginmost	4.043	11.729	2.736	72
14.Osijek	110.934	33.146	25.250	1.096
15.Benkovac	13.553	18.986	3.801	43
16.Gospić	18.613	8.976	2.955	245
17.T.Korenica	1.996	8.585	1.152	46
18.Gračac	1.697	8.371	993	16
19.Karlovac	51.880	21.732	6.499	264
20.Otočac	16.355	7.781	1.922	149
21.Nova Gradiška	43.492	12.572	4.213	338
22.Sinj	95.789	2.785	4.169	70
23.Metković	21.292	749	1.536	5
24.Dvor	1.395	12.591	836	41
25.Zadar	113.170	14.112	7.762	50
26.Sl.Brod	97.379	7.385	5.969	70
27.Duga Resa	27.253	1.978	1.499	35

U odnosu na stanovništvo iz popisne 1991. u postotnom iznosu najviše je prognanih Mađara (čak 15.6% svega stanovništva iz 1991.g.). Glede toga da općine Hrvatske sa znatnijim udjelom mađarske narodnosti graniče sa državom Mađarskom ili su joj vrlo blizu za pretpostaviti je da se u izbjegličkom kontingentu u Mađarskoj (oko 20.000 građana Hrvatske) nalazi i znatan dio izbjeglica mađarske nacionalnosti, a što dodatno potkrepljuje gore navedenu tvrdnju.

Naime, kada bi cijeli izbjeglički kontingent (bez 85.000 građana Hrvatske koji su u Srbiji, a za koje je pretpostaviti da su u najvećem postotku Srbi) pribrojali prognanicima hrvatske nacionalnosti, dobivamo brojku od 298.847 ili 8% stanovništva hrvatske nacionalnosti. Istom metodom, ako cijeli izbjeglički kontingent građana Hrvatske u Srbiju pribrojimo prognanicima srpske nacionalnosti, onda je to 15.8% stanovništva srpske nacionalnosti iz 1991. godine.

Čak je 10 općina u Hrvatskoj iz kojih je preko 50% stanovništva hrvatske nacionalnosti u prognanicima (Slunj 67.6%; Vukovar 65.6%; Petrinja 63.0%; Beli Manastir 58.1%; Glina

61.5%; Hrvatska Kostajnica 58.6%; Vrginmost 67.6%; Titova Korenica 67.7%; Gračac 58.5% i Dvor 59.9%).

Iz Vinkovaca je 42.3% svih Mađara koji su prije rata živjeli u toj općini u prognanicima, iz Vukovara 34.0% a iz Osijeka 26.0%.

Svi ovi podaci bili bi potpuniji, odnosno analiza iscrpnija da raspolažemo bitnim relevantnim strukturama izbjegličkog kontingenta Hrvatske.

6. Završne napomene

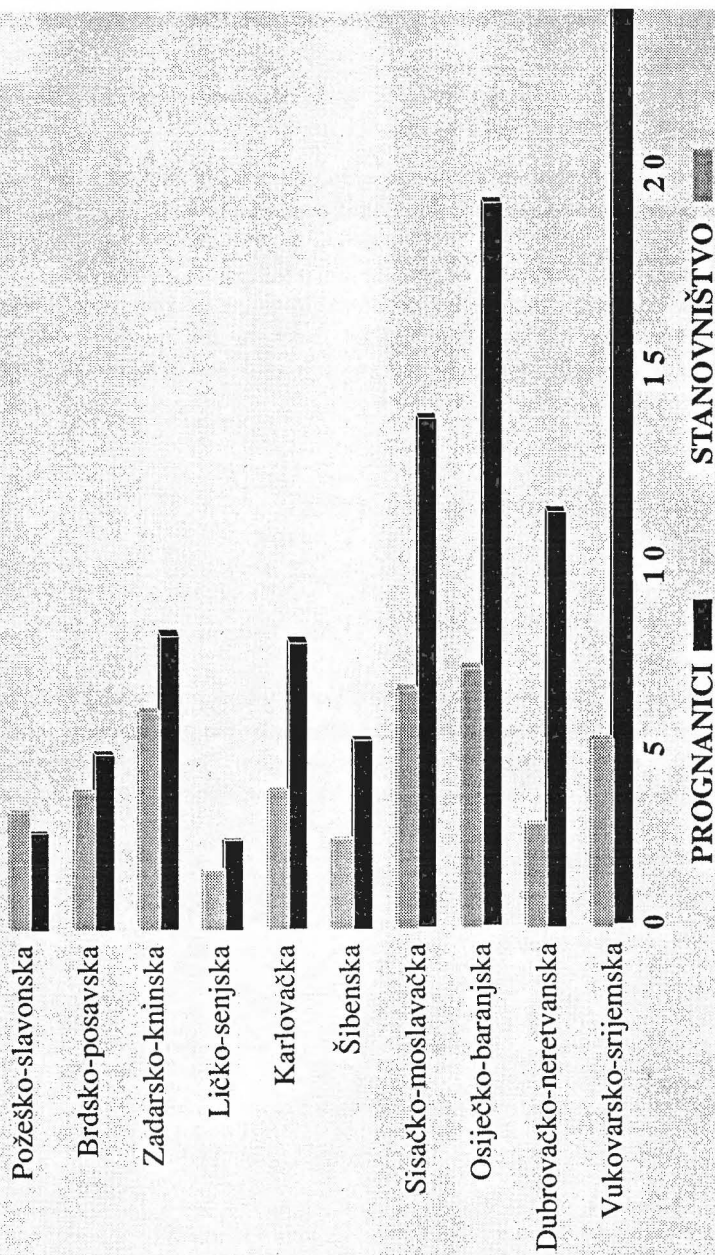
Prema informaciji iz Vladina ureda za prognanike i izbjeglice novi popis prognanika Republike Hrvatske izvršiti će se tijekom mjeseca svibnja 1993. Nadajmo se, da će u metodološkom smislu biti nadopunjen svim što je u vidu konstruktivnih primjedaba predloženo.

ANALYSIS OF EXPELLEES BY COUNTIES

SUMMARY

The paper analyses expellees in the light of the new territorial division of Croatia. The criterium for an expellee county is 5% expellees from the given county. Unfortunately 10 of a total 21 counttes in Croatia belong to this category. The author analyses the demographic structure of expellee contingents and presents other statistical basic information for further research.

UDIO ŽUPANIJA U PROGNANICIMA I STANOVNIŠTVU

UDIO PROGNANIKA U UKUPNOM STANOVNIŠTVU

